

УДК 930.253:[94(477.41):314.151.3-054.72(510)]

Л. А. РАСПУТИНА*

КИТАЙЦІ І КИЇВЩИНА
(невідомі документи із фондів
Державного архіву Київської області)

Вперше здійснено короткий огляд архівних документів про перебування окремих представників китайського народу на Київщині.

Ключові слова: Державний архів Київської області; Китай; еміграція; контакти.

Китай – одна з найстаріших країн світу, яка за останні десятиліття змогла досягти високого економічного рівня, хоча ще на початку ХХ ст. імперія Цін була геополітично-залежною від Великобританії, Німецької та Російської імперій, а в 30-х роках ХХ ст. східна частина Китаю була окупована Японією.

Дослідженням історії Китаю та китайського народу, зокрема, займалися А. П. Ковалівський¹, В. О. Кіктенко², А. Є. Снесарев³, які досліджували окремі аспекти китаєзнавства.

В умовах погіршення життя в ХІХ ст. китайці почали шукати щастя за межами своєї країни. Російський сходознавець А. Снесарев у своїй праці “Афганістан”, говорячи про “жовту загрозу”, колонізацію Європи китайцями наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., зазначав, що за спостереженнями фахівців, “китайська переселенська і колонізаторська хвиля нестримно повзе до Монголії і Маньчжурії у напрямку на північ. Більш чіткий її початок відзначається в 1902 р. [...]. Побутова невибагливість і дешевизна життя роблять китайця в області економічних змагань, звісно поза умовами техніки, непереможним; біологічна кон’юнктура теж на його стороні. І якщо кліматична ситуація, яка досі стримувала китайську масу на певній території, буде якось переможена, то для жовтої хвилі перепон, мабуть, не буде”⁴.

Цілий ряд документів, що висвітлюють побут, здобуття освіти, сфери зайнятості китайців на Київщині, відношення до них місцевої влади тощо, зберігаються у фондах Держархіву Київської області. Це – документи Київського губернського правління, Канцелярії Київського цивільного губернатора, Київського губернського виконавчого комітету рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів (Київський

* *Распутіна Лідія Андріївна* – студентка 4 курсу історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка.

губвиконком), Ради народного господарства Київського економічного району.

Зокрема, у фонді “Київське губернське правління” (Ф. № 1) наявні статистичні відомості щодо населення Києва за 1880 р., де зазначено, що в місті проживає близько 1000 іновірців, четверта частина яких – китайці⁵. У рапорті, адресованому Київському цивільному губернатору від 17 вересня 1910 р., йдеться про громадян Китаю Вань Лен Цзи та Чен Кву, які, як зазначено у документі, займалися “лікуванням зубних хвороб за допомогою колупання паличкою, якою витягували ніби черв’яків з організму хворого”⁶, за що були затримані поліцією та вислані за кордон. Цікавим фактом є те, що не володіючи російською мовою, вони якимось чином дісталися на Київщину. Також затримано і вислано китайських підданих Ноу Кон Юй, Лю Мень, Фуко Ко Ін, Ху Мінху Гуй, Тін Гу, Кон Юй, Лю Мін Тхін, дружину Кон Юй – Хан Ньюда та доньку Кой Цу, які прикидалися лікарями й виманювали у киян гроші. Про ці факти свідчать листи до Київського цивільного губернатора за 1910 р.⁷

1 січня 1912 р., із падінням династії Цін, була утворена Республіка Китай (інша назва – Китайська Республіка). На території Китаю відбувалися постійні повстання проти іноземного втручання у китайські справи. Переслідувані владою китайці знаходили притулок у Радянському Союзі. Так, у Києві при губвиконкомі у 20-х роках ХХ ст. було створено комітет національних меншин, що опікувався оздоровленням та підтримкою китайських робітників, які мешкали у місті⁸.

Під час Другої світової війни китайці, що здобули освіту в радянських військових закладах, брали участь у боротьбі з нацизмом та японським мілітаризмом. Так, колишній майор Червоної Армії Лю Ялоу згадував про ті події: “Зізнатися, в Китаї було зовсім небагато генералів, що встигли спочатку повоювати з гітлерівцями, а потім – і з японськими мілітаристами”⁹.

Від 1945 р. китайська меншина в Україні постійно зростала. Для багатьох Київ став рідним містом. Китайці одружувалися з українками, знаходили роботу, відкривали свій невеличкий бізнес, жили в злагоді. Зокрема, у фонді “Рада народного господарства Київського економічного району” (Ф. № Р-5003) зберігаються такі документи за 1962–1963 р.: лист до Київського раднаргоспу з проханням дозволити пройти виробничу практику на Київщині підданому КНР Сунь Шень Дю і відповідь-дозвіл; лист із проханням дозволити аспіранту Чжоу Ці Чжан ознайомитися з виробництвом заводу штучного волокна з метою підготовки дисертації і позитивна відповідь. У цьому ж фонді відклалися документи про склад китайської делегації робітників, що прилетіли до Києва з метою ознайомлення з радянським виробництвом¹⁰. Доку-

Ван Лен Цзи і Чен Кву, які займалися “лікуванням зубних хвороб за допомогою колупання паличкою”.

Державний архів Київської області. Ф. 2. Оп. 226. Спр. 245.

Кон Юй і Кой-цу, які називалися лікарями та виманювали у киян гроші.
Державний архів Київської області. Ф. 2. Оп. 226. Спр. 164.

менти свідчать про те, що відносини між двома країнами були мирні й дружні, до китайців ставилися з повагою.

Таким чином, архівні документи засвідчують перебування представників китайського народу на Київщині, починаючи з XIX ст., та ставлення до них місцевої влади.

¹ Ковалівський А. П. Зв'язки зі Сходом та сходознавство у Києві й Наддніпрянщині в середні віки//Східний світ. 1995. № 2. С. 143–165.

² Кіктенко В. О. Нарис з історії українського китаєзнавства. XVIII – перша половина XX ст.: дослідження, матеріали, документи. Київ, 2002. 194 с.

³ Снесарев А. Е. Афганистан: географическо-политический очерк. Москва, 2002. 244 с.

⁴ Там само. С. 96–97.

⁵ Держархів Київської обл. (Державний архів Київської області). Ф. 1. Оп. 351. Спр. 629. Арк. 2.

⁶ Там само. Ф. 2. Оп. 226. Спр. 245. 21 арк.

⁷ Там само. Спр. 164. 48 арк.

⁸ Там само. Ф. Р-111. Оп. 1. Спр. 560. 40 арк.

⁹ Чудодеев Ю. В. По дорогам Китая. 1937–1945. Москва, 1989. С. 65.

¹⁰ Держархів Київської обл. Ф. Р-5003. Оп. 1. Спр. 2501. 12 арк.

The short review of unknown documents that proves the presence of some representatives of Chinese people in Kyiv Region is given for the first time.

Key words: The State Archives of Kyiv Region; China; emigration; contacts.